

Kučnica – mejni potokv spremembah časa

Norbert Baumann

Kučnica je najvzhodnejši med tako imenovanimi grabenlandskimi potoki in priteka z močno razčlenjenega gričevja med Rabo na severu in Muro na jugu – Grabenlanda – v južni smeri v Muro.

Kučnica izvira pri kraju St. Anna am Aigen. Po enem kilometru doseže slovensko-avstrijsko državno mejo. Že v srednjem veku je bila mejna reka med Štajersko in Ogrsko, nato med Jugoslavijo in Avstrijo in danes med Slovenijo in Avstrijo. V svojem toku po meji teče okrog 3 km daleč po okraju Feldbach, nato pa 19 km po okraju Radkersburg. Na slovenski strani je murskosoboško upravno območje. V Muro se izliva pribl. 6 km jugovzhodno od mesta Bad Radkersburg. Odsek izliva v dolžini pribl. 1 km je na slovenskem ozemlju. Skupna dolžina Kučnice je danes 23 km.

Ker majhno, močno zaraslo in zaradi mejne lege slabo vzdrževano ali pa sploh nevzdrževano korito ni moglo odvajati niti enoletne visoke vode, je prihajalo večkrat do poplav. K temu je treba dodati, da Kučnica tudi kot prejemnik vode s kmetijskih površin v dolini ni imela zadostne pretočne zmogljivosti, tako da so bile te zelo mokre in je bilo mogoče kljub dobri kakovosti tal in ugodnemu podnebju le ekstenzivno poljedelstvo. Kako nezadovoljive so bile tedanje razmere, ponazarja naslednje besedilo iz tehničnega poročila prvega glavnega projekta iz leta 1960:

»Posebno so trpeli dedenški travniki. Kljub odlični zemlji so postali popolnoma kisli. Normalno spravilo sena je redkost. Zaradi zablatenja trave se drastično širi metljivost, tako da v Dedenitzu skoraj vsaka glava živine konča s prisilnim zakolom.«

Leta 1957 je komisija za Muro sklenila, da se ugotovi na območju Kučnice dejansko stanje in leta 1960 je bil predložen prvi projekt regulacije, začeni od izliva v Muro do Dedenitza v dolžini 4,607 km. Gradbena dela so opravili v letih 1965–1967 in jih do konca leta 1968 nadaljevali do Cankove/Zeltinga (km 8,843).

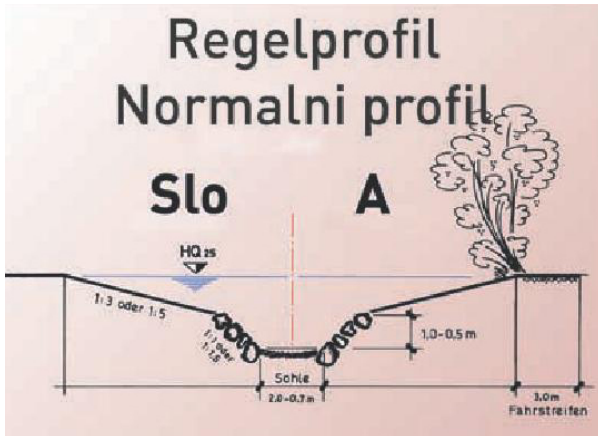
Učinki te regulacije so dali pobudo za posnetek dejanskega stanja med 8,843 km in 14,533 km v letu 1969, ki je bil naročen z namenom, da se regulacija nadaljuje po potoku navzgor. Da bi nakazali načelne možnosti rešitev za zadostno visokovodno zaščito na nereguliranem odseku vodotoka, so izdelali v letu 1976 varovalno vodnogospodarsko študijo, s katero sta bili predloženi dve varianti: popolna regulacija ali zgraditev zadrževalnika visoke vode, na katerega se priključi regulacija vodotoka.

Nadaljnja regulacija Kučnice je slednjič potekala v treh gradbenih odsekih:

1. gradbeni odsek: km 18,843–14,293 aprila 1981–dec.1983
2. gradbeni odsek: km 14,293–19,434 junija 1984–maja 1986
3. gradbeni odsek: km 19,434–22,121 aprila 1986–okt. 1986.

Za trasiranje regulirane Kučnice je bila poleg hidravličnih

zahtev pomembna tudi ureditev meje med nekdanjo Jugoslavijo in Avstrijo. Z glavnim projektom je bilo vsaki strani prepuščeno, ali bo na svojem ozemlju zasadila bregove tako, da zarast ne bo bistveno vplivala na pretok. Za avstrijsko stran so izdelali v glavnem projektu zasaditvene načrte, opirajoč se na prvotno drevninsko zarast Kučnice. Omejevalna pa je bila zahteva, da se pusti

prost pretočni profil, tako da je bil na voljo le okrog 4 m širok zasaditveni pas zgornjega roba brezine. Preostali okrog 5 m široki spodnji del so zasejali in redno kosili. Lateralnega prepletanja med vodotokom in zasaditvijo za izboljšanje funkcionalnosti ekološke zmogljivosti vodotoka pa s tem niso dosegli. Namen teh zasaditev je bil primaren – oblikovanje tamponskega pasu med kmetijskimi površinami v intenzivni rabi in med vodotokom – pa tudi ureditev terestričnih migracijskih poti med gozdnimi površinami, ostanki starih rokavov in sonaravnimi biotskimi strukturami vzdolž

Kučnice, ki so bile zaradi regulacijskih del skoraj popolnoma uničene.

Kljub vsakoletnemu vzdrževanju regulirane Kučnice so že od leta 1994 dalje opazili predvsem v zgornjih odsekih Kučnice naraščanje nanosov, ki ga je treba pripisati močni eroziji tal. Vzrok so bila in so pobočja doline, nagnjena proti Kučnici, in intenzivna kmetijska raba, zaradi katere prihaja erozijski material z obsežnih površin v Kučnico, pa tudi točkovni vnosi pri številnih izlivih jarkov in drenaže. Kontrolne meritve profilov v letu 1995 so pokazale, da na odseku okrog 1,9 km ni več mogoče s projektom predvideno odvajanje 25-letne visoke vode in da so potrebna očiščevalna dela v potočni strugi.

Ker vzpostavitev prvotnih profilov brez upoštevanja ekološke zmogljivosti potoka kot javnega interesa ni več ustrezala sodobni tehniki, so v okviru ekološke raziskave preverili različne variante. Omejevalna zahteva pri tem je, da ostaja državna meja med Slovenijo in Avstrijo na sredini Kučnice in s tem »mokra meja«.

Tako ne moremo niti približno doseči, da bi se Kučnica oblikovala kot meandrična tekoča voda, to bi namreč z ekološkega vidika ustrezalo vzorčni podobi. Poleg zasaditve zgornjih območij brežin, opirajočih se na obstoječi galerijski gozd avstrijskega brega, ostaja v spodnji tretjini profilov le še ureditev inicialnih struktur, ki spodbujajo – če se lahko vnašanje sedimentov zmanjša na minimum – semiterestrične kontaktne pasove med vodotokom in zaledjem in istočasno zmanjšujejo razmak med obrežnim robom drevnin in vodotokom.

Istočasno bodo jarki, ki pri dežju prinašajo mnogo sedimentov, speljani v Kučnico prek usedalnikov, ki prav tako dodatno ustrezajo krajinsko-ekološkimi vidikom, in sicer tako, da bodo prehodni za organizme.

Vsi ti ukrepi, ki so predvsem usmerjeni k ohranitvi pretoka po konsenzu, bodo zaradi upoštevanja vodnogospodarskih zahtev sicer nekoliko prispevali k izboljšanju ekološke zmogljivosti. Trajno zagotavljanje sonaravnih razmer v kulturni krajini z intenzivno optimalno dolgoročno izrabo vodotoka, ki bi v svojem širokem, toda preoblikovanju potrebnem regulacijskem profilu terjal vsaj meandriranje, pa je pri Kučnici še zelo daleč.

Iz: 10 let Stalne slovensko-avstrijske komisije za Muro, Ljubljana, Wien, September 2001